



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput I. (a) Hormisdas Eusebio Episcopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

traditione; quam presumptionem non admittit ex aliis levioribus circumstantiis, ut ex nifu ad copulam, ne propter hominum fragilitatem ple-

rumque matrimonia inducerentur. Nec etiam illis favet textus *in d. cap. juvenis*, cujus veram interpretationem in ejus notis adduxi.



TITULUS II.

De desponsatione impuberum.

CAPUT I.

(a) Hormisdas *Eusebio Episcopo.*

TUa nos requisivit fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere: si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse: potest autem filium nondum adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere, & postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc adimplere.

NOTÆ.

1. (a) **H**ormisdas.] Ita etiam legitur *in cap. 2 hoc titul. in i. collect. & in cap. tua 31. quest. 2.* legitur, *Palea*; sed verba hæc non reperiuntur inter epistolas ipsius Pontificis, ut jam notarunt Severinus Binius *in notis ad epist. Hormisdæ, 2. p. Concilior. generalium, pag. 368.* Anton. Aug. *in notis ad hunc textum*: sed cum plures epistolæ ipsius Pontificis nondum editæ fuerint, quarum volumen MS. asservari in Vaticana refert Carolus à S. Paulo *in Bibliothec. Pontificia, verbo Hormisdas*; credo in aliqua ex ejus epistolis nondum excusis hæc verba reperiri: & licet temporis injuriâ ea epistola periisset; cum reperiat præfatus textus compilatus autoritate Gregorii IX. non est cur de ejus autoritate ambigatur. Hormisdas natione Campanus, patriâ Fufinas, creatus fuit Romanus Pontifex anno 514. & Ecclesiam rexit per annos novem, & dies 10. ut referunt Papirius, Luitprandus, Baron. & Corjol, dicto anno 514. Carolus à S. Paulo ubi *suprà*, Barbola *in presenti, num. 1.*

COMMENTARIUM.

2. **P**RO hujus textus expositione agendum oportet interpretum duxi de patrio jure circa nuptias filiorum, & consensu parentum in eis adhibendo ex utroque jure. Et in primis sciendum est, parentes peræquè apud omnes gentes semper curasse filiorum suorum matrimonia, & se huic negotio immiscuisse; nam si de Judæis agemus, ipse Abraham petiit filio suo uxorem à Batuel patre Rebeccæ, ut refertur *Genesis cap. 24.* Item Isaac jussit Jacob filium suum petere uxorem à Laban, *Genesis 21. & cap. 38. ejusdem libri*, legitur, quod Thamar uxorem dedit primogenito suo, idque in statu naturæ: post legem autem Moyli datam Caleb *cap. 15. Josue*, ita ait: *Qui civitatem percusserit, dabo ei filiam*

meam Axam uxorem. Et cum urbem cepisset Othoniel, dedit ei filiam suam: & *7. d. cap. 12.* legitur de Abessam Israelis judice, quod habuit triginta filios, & totidem filias, quas emittens foras, maritis dedit, & ejusdem numeri filis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Et *cap. 6. & 7. Tobie*, jussus est Tobias junior ab Angelo petere Saram à Raguele ipsius patre, quam obtinuit: & Moyses ipse *Deveronum. cap. 7. & Exodi 34.* cum loquitur de matrimonio filiorum, alloquitur parentes tanquam hujus rei arbitros. *Ita filiam tuam non dabis filio Gentilis, nec filiam illius accipies filio tuo.* Illustrant Georgius Ambianus *ad Tertul. de veland. virginib. cap. 11. obs. 3.* quam potestatem patris jungendi, vel non, matrimonio filias, factis expressit D. Paulus *1 ad Corinth. cap. 7.* Et ut alias nationes percurramus, Cyrus apud Xenophontem *lib. 8.* noluit accipere in uxorem Cyaxaris filiam, nisi cum patris & matris sententia: & apud Euripidem *in Andromacha*, cum Orestes peteret in connubium Hermionem, respondit eam rem pertinere ad arbitrium patris.

Sponsalium quidem meorum pater meus

Curam subibit; hoc enim non est meum.

Quæ verba referuntur à D. Ambrosio *lib. 1. de Abrahamo, cap. 9.* & Leander apud Musæum alloquitur amasiam suam Heronem, ei quoque nupturam.

Non manifesta queunt inter nos fœdera jungi: Obsat uterque parens.

Et apud Apulejum *lib. 6.* Venus arguit nuptias Cupidines & Psyche factas sine consensu parentum: *Quamquam, ait, me præ ego, frustra filium, seu nepotem dicam; impares enim nuptiæ, præterea in villa sine testibus, & patre non consentiente factæ, legitime non possunt videri.* Et apud Romanos maxime jus illud fuisse, ut parentes matrimonia filiorum suorum conciliarent, & nisi exigere parentum consensus, ipsa matrimonia nulla esse, patet ex *l. nuptiæ, ff. de statu homi-*

hominum, l. filius, ff. de ritu nupt. l. nec filium, Cod. de nuptiis, l. conjunctione, C. eod. quod procedebat propter patriam potestatem, quæ erat propria Romanorum, l. in potestate, l. filius, ff. de sponsalib. faciunt Catullus in *carm. nupt.*

At tu ne pugna cum tali conjugè, virgo:

Non æquum est pugnare, pater qui tradidit ipse, Ipse pater cum matre, quibus parère necesse est.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est,

Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,

Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.

Et Terentius *act. 5. scena 3. Andr.*

Tibi pater me dedit: quid vis oneris impone, impera:

Vis me? uxorem ducere hanc vis amittere, ut potero, feram.

Et Plautus in *Sticho:*

Pi. *Quid agimus foror, si affirmavit pater adversus nos? Pa. Pater*

Nos oportet quod ille faciat, cujus potestas plus potest.

Pi. *Gratiam a patre si perimus, spero ab eo imptressere;*

At adversari sine dedecore & scelere summo haud possumus.

Cùm à ratione merè civili, quæ non abhorret à jure naturali, & pendet tantum à patria potestate, procedat, ut consensus hic exigatur, ut legitimæ nuptiæ censeantur, fluit inde meritò, filium emancipatum posse liberè nuptias contrahere, quia non debet explorari consensus ejus, qui jura potestatis amisit: hinc etiam matris consensus non desideratur, etiam si matris naturæ lege non minor quam patribus debeat à filiis exhiberi reverentia; ob honestatem tamen consuevit desiderari in nuptiis respectu filiarum, quia infirmum est earum consilium, infidiis, & captionibus expositum, l. final. ff. de minor. & ad patris officium spectat filias in matrimonio collocare; easque dotare, l. qui liberos 19. de ritu nupt. l. final. §. utrumque, C. de dotis promiss. præcipuè cum ipsæ maritorum tiillatione, & etiam ipsius foemine, adversus propria commoda inveniatur laborare consilium, ut ajunt Imperatores in l. 4. C. de spons. quam illustrant Cujac. lib. 3. observat. cap. 5. Pater igitur filiam jure civili attentò despondebat; item si pater non esset, frater germanus; & nullo ex eis superstitè, avus paternus; & si pater peregrè abesset, & filia nubilis reperiretur, sedere eam non oportuisse domi, dum pater, qui desponderet, veniret; sed in potestate fuisse fratris germani eam despondere, exemplum habemus apud Plautum in *Trinum*. Nam Lesbianicè despondet Lytelitè suam sororem, Charmidà patre absente jamdiu, qui cùm peregrè rediret, ratum id habebat, ut ex hoc dramate constat.

Ch. *Filiam meam tibi desponsatam esse audio.*

Lyl. *Nisi tu ne vis.*

Ch. *Imò haud nolo. Lyl. Sponde'n ergo tuam gnatam uxorem mihi?*

Ch. *Spondeo: & mille auri Philippum dotis.*

Lyl. *Istac lege filiam tuam sponde'n mihi uxorem dari?*

Ch. *Spondeo.*

Absentiæ tempus triennio diffinièrant Romani, ut constat in leg. 10. ff. de ritu nupt. immò etiam ante triennium; si verosimile esset patrem illam conditionem repudiaturum non fuis-

se l. 11. ff. eodem titul. ibi: *Si filius ejus, qui apud hostes est, vel absit, ante triennium captivitatè, vel absentie patris uxorem duxit, vel si filiam nupsit, puto rectè matrimonium, vel nuptias contrahi, dummodo eam filius ducat uxorem, vel filia tali nubat, cujus conditionem certum sit patrem non repudiaturum.* Quæ jura dum exceptionem adjiciunt, ut non aliter filius matrimonium contrahere possit, quam si intra triennium pater reverteretur, videntur à Tribonianò interpolata, dum respiceret ad textum in l. si furiosi 25. C. de nuptiis; vel ad aliam similem constitutionem: quod item credi potest in l. simantio, ff. de ritu nupt. Tribonianum quoque triennii tempus præfinitisse, ut filius uxorem ducere posset, si pater ita abesset, ut ignoraretur, notarunt Cujacius lib. 35. Pauli ad edict. in l. 2. ff. de spons. Faber in jurispr. tit. 10. princip. 4. illat. 5. D. Joseph de Retes lib. 6. opusc. cap. 9. Inde etiam parentibus jubetur, ne immemores status filiarum sint, alioquin si nubilem negligant filiam, & illa post 25. annos maritum eligat, non potest à patre puniri, aut exheredari, *authent. ut cum, de appellat. §. causas, authent. sed si post, C. de inofficis.* Faciunt textus in l. vidua 18. C. de nupt. l. 29. ff. de ritu nupt. plura plura congestit Narbona de *etate, anno 50. q. 10.*

Ex his ad praxim inferitur, legatum filio relicto sub conditione, si de patris consensu uxorem ducat, non aliter deberi, quam si conditioni pareat; nam cùm honestum sit, filium consilium patris requirere, & postea liberum sit explorare, an consilium sibi expediat, l. 2. in fin. ff. mandati, cap. olim 7. de arbit. inde consequens est, quod talis conditio non debeat remitti, aut rejici. Covarr. de *matrim. 2. p. cap. 3. §. 8. num. 3. Mantica de conject. lib. 11. tit. 18. n. 10. Molina lib. 1. de primog. cap. 13. à num. 36. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 34. num. 14.* Non tamen idem procedere in conditione, si de consensu patris nubat, resolvunt Acolta in *§. si arbitratu, ampliat. ultim. num. 13. Gamma decis. 314. Sanchez supra num. 22.* quamvis adhuc eam conditionem adimplendam esse, ita ut expectetur consensus patris, non verò sequatur, resolvit Flores de Menain *ad dir. ad Gammam d. decis. 314.*

Nec solùm jure civili attentò, & apud varias nationes consensus patris attenditur in nuptiis filiorum, verùm & secundùm sacros canones, ut constat ex cap. aliter 30. q. 5. ubi ait Evaristus: *Aliter non esse conjugium, quam si foemina à parentibus sponsetur.* Extat etiam Nicolai constitutio in cap. nostraves, ead. q. ubi ita ait Pontifex: *Quo significatur foedera nuptiarum consensu eorum contrahi, qui matrimonio junguntur, & eorum, in quorum sunt potestate.* Nec aliud idem Pontifex docuisse videtur in cap. sufficiat, 27. q. 2. ubi ait: *Sufficere solùm secundùm legem consensus eorum, de quorum, quarumq. consensu, & conjunctionibus agitur.* Verba autem illa, secundùm leges, patris consensum includunt, quem legumatores summoperè desiderant, ut supra probavi. Huc pertinet textus in cap. non omnis 2. 32. q. 2. ubi ait Leo Pontifex, paterno arbitrio foeminas viris junctas culpà carere; & subdit D. Ambrosius: *Honorantur parentes Rebecca, maneribus consultur puella, non de sponsalibus, illa enim judicium expectat parentum, non est virginis pudoris eligere maritum.* Et in Concilio Parisiensi, can. 6. relato in cap. nullus 36. q. 2. refertur, ut nullus viduam, nec filiam alterius extra voluntatem parentum,

30

4.

De eodem consensu ex sacris canonibus.

rentum, aut rapere præsumat, aut Regis beneficio æstimet postulandum: idem caveatur in Concil. Aurel. 4. can. 20. Tolet. 3. can. 10. relato in cap. sanctum 32. q. 2. Faciunt textus in cap. tua hac tit. cap. videtur, qui matrim. accusare. S. Basil. ad Amphilocho. can. 28. 40. & 42. Tertul. lib. 2. ad uxorem, ubi ait: Sufficit ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Ecclesia conciliat, confirmatio obligatio, obsequium Angeli renunciant, pater ratum habet; nam nec in terris filii sine consensu patrum ritè, & jure nubunt.

5.
Agitur de
eodem con-
sensu.

Sed licet consensus in nuptiis filiorum apud tot nationes, & ex utroque jure præscribatur, non tamen ideo dicendum est, necessarium esse patris consensum ex jure naturali & divino, ut temerè plerique sibi persuaserunt, quos referunt, & refellunt Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 19. Costanus de spons. tit. de ritu nupt. à n. 91. & lib. 1. cap. 12. Concilius lib. 1. successiv. cap. 4. Anton. Faber in jurisprud. princip. 4. in princip. Et meritò; nam naturalia jura civili jure non tolluntur, aut perimuntur, l. eius, ff. de capitulis dimittit. §. sed naturalia, Inst. de jur. natur. sed præscriptum hoc consensus paterni emancipatione tollitur; siquidem in filiis emancipatis non desideratur, l. filius 25. ff. de ritu nupt. l. 3. §. si emancipatus, ff. de contra tabulas. Faber dict. princip. 4. illat. 7. Cujac. lib. 3. obs. cap. 5. licet aliud procedat in filia emancipata minori 25. annis, l. vidua 28. C. de nuptiis. Ergo hoc requisitum consensus paterni nec provenit à jure naturali, nec ratione naturali subnititur. Et quidem si illud ratione reverentiæ naturalis adhiberetur, æqualiter desideraretur consilium matris, ac patris, cum eadem reverentia utrique debeat: sed matris consensus non æqualiter exigitur, l. in copulandis l. in conjunctione 20. C. de nuptiis. Bronchorst. miscell. cent. 1. assert. 100. Ergo quia non provenit à ratione naturali. Similiter etiam in militibus pietatis ratio erga parentes adit, l. 1. ff. de obsequiis parentibus, l. si quis 5. §. à milite, ff. de liber. agnosc. hæc tamen ratio sufficiens non erat, ut patris consensus desideraretur in nuptiis à filiofamilias milite contractis, l. filius 35. ff. de ritu nupt. sed solum patriæ potestatis jus, quod per militiam non solvitur, l. 2. ff. de castrens. pecul. §. si filius, Inst. quibus modis jus patriæ potest. Faber in Papin. princip. §. illat. 11. Ergo à jure naturali necessarius non est consensus patris in nuptiis filiorum. Nec contrarium probat Justin. in §. 1. Inst. de nuptiis, dum ait, civilem, & naturalem rationem suadere, ut patris consensus in nuptiis filiofamilias requiratur; quia hoc non ita accipiendum est, quasi id verè naturalis ratio suadeat, quæ secundum Philoppos, & juris nostri authores immutabilis est, & idem ubique valet. Hoc potius legitima quædam efficit ratio, non à fontibus naturæ, sed à rivulis quibusdam ducta, quam nihilominus juris authores naturalem appellant. Præclare etenim Tullius omnia, quæ speciem quandam æquitatis præ se ferunt, naturalia esse scribit, & hoc sensu naturalem rationem dixit Justin. in d. §. 1. ut significaret honorem parentibus debitum, ut exponit Cujac. lib. 3. Pauli ad edict. in l. 2. ff. de ritu nupt. Consentaneum enim est æquitati naturali in matrimonio contrahendo, sicut in gravibus negotiis, hoc saltem honoris habere parentes, ut filii eorum voluntatem expectent. Nec etiam hoc pa-

trium jus præstandi consensum sponsalibus, & nuptiis filiorum, poterat inducere sponsalia, aut nuptias, absque eo, quod filii expressè vel tacitè consensissent, l. sed qua 12. ff. de spons. non enim tantum auctoritati parentum tribuebatur, ut omnis libertas liberis adimeretur, quin & illorum. cum puberes facti sunt, desideretur consensus, alioquin nullum est matrimonium. Ivo Carnot. epist. 134. ibi: Quicquid pater nesciente virgine juraverit, cum ad annos rationales perducta est, nisi ipsa virgo consentiat, irritum erit. Quæ mens est Pauli in l. Titia, ff. de verb. obl. tota quippe potestas non ita hæret patriæ potestati, quin pars aliquæ liberi arbitrii filiis non relinquatur. Eleganter Catullus in carmine nuptiali 67. ibi.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est:
Tertia pars patri data, pars data tertia matri,
Tertia solatua est.

Quare si dissentiret filius, nihil agebatur, l. filio 13. ff. de spons. quâ in re non eadem erat ratio filii, ac filiar; hæc enim solum dissentienti licentiam habebat, si pater eligeret indignum sponsum, d. l. sed qua 12. Itaque filius virtute desponsationis à patre factæ non cogitur sponsam in uxorem ducere, l. non cogitur 21. ff. de ritu nupt. l. nec filium 12. C. cod. tit. Eugaphius ad Andriam actum 1. scena 5. Tangitur & illud, an patrum imperii obsequi filii debeant. Constat enim circa nuptias esse filii liberam voluntatem. Casiodorus lib. 7. variar. cap. 4. Durum est libertatem liberam non habere in matrimonio, unde liberi procreantur.

Unde agnoscitur difficultas præsentis textus, in quo docetur, filium impuberem, dum ad pubertatem pervenit, cogi omnino stare promissioni paternæ, & matrimonium contrahere, atque ita omnino sponsalia à patre celebrata adimplere; quod omnino repugnat supra traditis. Accedit etiam, nam licet verum sit, filium impuberem, pro quo sponsalia pater contraxit, non posse rescire ab eis ante pubertatem; attamen post pubertatem posse ab eis discedere, nec teneri ea implere, nisi tacitè, vel expressè consenserit, docetur in cap. 1. §. ultim. de despons. impub. lib. 6. & tenent Joannes Andreas, & Ancharanus in cap. de illis, hoc tit. Darts in 30. q. 5. Germonius 2. animad. cap. 11. & 12. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 23. num. 3. existimant textum hunc esse accipiendum de debito honestatis, non necessitatis: quæ interpretatio apertè convincitur ex illis verbis: Omnino debet, quæ omnimodam necessitatem inducunt, ex Tiraquel. in l. si unquam, verbo Revertatur, à num. 78. quare eam rejiciunt Mendoza lib. 3. Concil. Illyber. cap. 32. Basil. d. cap. 9. num. 10. qui non rectè accipiunt textum hunc juxta canones antiquos, in quibus necessitas imponebatur, filiis non contrahendi matrimonia sine parentum consensu. Nec felicius Barbosa in collect. ad textum in d. c. 1. hoc tit. in 6. n. 6. putat sententiam hujus textus ita esse exaudiendam, ut ante pubertatem filius dissentire non possit, non item post pubertatem: quæ interpretatio cæteris deterior est, eo quod manifestius literæ textus repugnet. Cujacius in præfati docet, discrimen esse assignandum inter sponsalia ab ipso impubere contracta, & inter sponsalia, quæ pater filii nomine contrahit. Priora post pubertatem dissolubilia esse affirmat, d. cap. de illis; posteriora verò ad eam firma, ut filius nec post pubertatem rescindere possit, dict. cap. 1.

6.
Exponitur
præsens
textus.

cap. 1. *vers. potest.* Rationem discriminis reddit ex eo, quia idem impuberibus licentia resiliendi datur, ut ita prospiciatur fragilitati ætatis; quæ ratio deficit in sponsalibus à patre contractis; tunc enim patris autoritas supplet filii iudicium, sicut de tutore dicitur in l. *quamvis* 32. §. *ult. ff. de acquir. possess.* Navarrus in *manuali* cap. 14. num. 15. affirmat præsentem textum esse referendum ad forum interius, in quo ut filius peccatum non admittat, sponsalia à patre contracta adimplere tenetur, nullâ existente iustâ causâ resiliendi ab eis; non verò procedere in foro externo, in quo filius non cogitur sponsalibus à patre contractis stare. D. Bajo. Arroyo in cap. 2. *qui clerici vel vov. à num. 42.* existimat in præsentem, sponsalia valere, non virtute consensûs præstiti à patre, sed ratione propriæ voluntatis tacite vel expressè habitæ à filio adveniente pubertate. Sed his omnibus omisiss solutionibus iustissimo, Hormisdam in præsentem referendum esse ad canones antiquos, juxta quos magna erat potestas parentum erga filios impuberes quoad statum; nam virtute oblationis paternæ filii impuberis à patre factæ, teneri ipsum postea persistere in religione, aut clericali gradu, supra probavi in cap. *clerici, de vita & honest. cleric. cap. cum simus, de regul.* Quoad matrimonium etiam licet non daretur in patribus tam ampla facultas, deficiente favore religionis, aut clericalis status ea aderat, videlicet ut filii, pro quibus impuberibus sponsalia parentes contraxerant, tenerent post pubertatem ea adimplere, perinde ac si ipsi puberes ea celebrassent; id est ut nisi accedente iustâ causâ non possent ab eis resiliere, ut contingit in aliis, qui jam puberes sponsalia contraxerunt, juxta tradita in cap. 2. *de sponsal.* Nec inde infringitur libertas in matrimonio necessaria, sicut non infringitur in impuberibus, qui sponsalia contraxerunt, & illa adimplere coguntur non interveniente iustâ causâ. Id ergo operatur patria potestas juxta antiquos canones in sponsalibus pro filio impubere celebratis, ut valerent eodem modo ac si ab ipsis filiis puberibus celebrata essent, ut in sponsalibus pro filia contractis jure civili contingebat, l. *sed que* 12. §. 1. *ff. de spons.* Jure ergo antiquo Pontificio filii impuberes, pro quibus pater sponsalia celebraverat ante pubertatem, nec ex iustâ causâ poterant ab sponsalibus resiliere, propter defectum iudicii, at verò post pubertatem tantum ex iustâ causâ, ac si ipsi puberes contraxissent: unde illa verba hujus textus, *omnino debet adimplere*, intelligenda sunt, non existente iustâ causâ, ut de aliis contrahentibus sponsalia docetur in cap. 2. *cap. requisivit, de spons.* Quam solutionem præsentis Ganisius in præsentem, à quo malè discessit Basilius d. c. 9. n. 10. Jure verò novo Bonifacii VIII. in d. cap. *unicos, hoc tit. in 6.* absque iustâ causâ licet filiis resiliere ab sponsalibus per parentes contractis.

7. Pater non tenetur consentire nuptiis filia.

Sed jam ad consensum parentum in nuptiis filiorum redeamus; & sciendum est, non teneri patrem consensum præstare filio nubenti, excepto eo casu, in quo per injuriam prohibeat liberos in potestate existentes uxores ducere; tunc enim cogebatur eos in matrimonium collocare, & dotare, l. *qui liberos* 19. §. *ff. de ritu nupt.* l. 9. tit. 11. part. 4. notant Connanus lib. 8. comment. cap. 4. num. 7. Petrus Barb. in l. 1. p. 4. à numer. 1. §. *solus matrimon.* Faber d. princip. 4. illat. 12.

Briffonius de *jure connub.* ubi notat, eo capite legis Juliæ & Papiæ, quo hæc paterna coactio comprehensa erat, contineri etiam remissionem juramenti, quo patronus adigere solebat libertos, ne uxores ducerent, l. *adigere* 6. §. *ultimo, ff. de jure patron.* Filius autem tenebatur consensum patris petere, nec sine eo matrimonium contrahere valebat; adeoque consensus patris desiderabatur, ut si nepos, qui in avi potestate erat, uxorem duceret, non solum avus, sed & pater, licet adhuc filiusfamilias, consentire deberet, l. *oratione* 16. §. 1. §. *ff. de ritu nupt.* qua in re nobilis differentia vertebatur inter nepotem, & nepotem ex filio; nam si neptis nuberet, sola avi voluntas desiderabatur, dict. §. 1. cujus differentie rationem, etsi non percepisset Accursus ibi, verbo *Sufficiat*; rectè ramen tradiderunt Connanus lib. 8. comment. cap. 4. num. 7. Briffonius de *jure connub.* pag. 72. Cujac. lib. 35. ad editum Pauli in dict. *leg. oration.* Mendoza lib. 3. Concl. 11. liber. cap. 32. Faber in *Papin. princip.* 4. illat. 2. quod nepos ex filio, licet interim in ejus potestate non existat, *leg sic eveniet* 21. §. *ff. ad leg. jul. de adult. moriente* tamen avo recasurus est in patris potestatem, §. 1. *Instit. quibus mod. p. tr. potest.* quâ de causâ si solo avi consensu uxorem duceret, non etiam patris, & liberos susciperet, eveniret ut tales filii patri invito sui hæredes agnascerentur; quod cum jus non admittat, meritò utriusque voluntas desideratur; quâ etiam ratione consensus filii expectatur, cum in nepotis loco adoptio fit, *leg. cum nepos* 6. *leg. si is qui ii. ff. adopt. §. sed & si quis, Instit. eodem:* hæc autem ratio cessat in nepte ex filio, quia cum liberi neptis non sint recasuri in potestatem patris, ideo quasi nihil ei intersit, sola avi voluntas desideratur: quæ differentie ratio olim etiam procedebat in nuptiis filiusfamilias, & filiafamilias, qui patrem furiosum habebant; ille enim non poterat saltem sine venia Principis ducere uxorem; illa verò poterat, *leg. si furiosi* 25. *Cod. de nuptiis, princip. Instit. eodem titul.* notavit Cujac. in dict. *leg. oratione.* Nec tunc obstat textus in *leg. 3. ff. de ritu nupt.* ubi aperte docetur, in nuptiis nepotis ex filio soli avi consensum desiderari; nam omisâ secundâ solutione Accursii ibi, & aliâ Briffonii ubi supra, Fabri dict. princip. 4. illat. 4. dicendum est cum Accursio in prima solutione, Cujacio in dict. *leg. oratione,* Pacio cent. 5. *quasi,* 48. multum interesse, an nepos extra familiam ducat uxorem, an in eadem familia. Primo casu, avi & patris consensus requiritur, dict. *leg. oratione,* §. 1. secundo verò casu sufficiebat avi voluntas, quia cum omnes in ejus familia essent, ægrè ferre non debebat filius, ut ex eadem familia quandoque sua familia augetur; idem quoque procedebat, si filius ipse furiosus esset, quia tunc etiam avi autoritas sufficiebat, ut nepos uxorem ducere posset, sicut ex diverso, avo furiente, sola patris autoritas desiderabatur, l. *si nepos, ff. de ritu nupt.* explicant Faber dicto princip. 4. illat. 3. Pacius d. g. 48.

Manet ergo, filios sine consensu parentum jure civili attentio non potuisse contrahere matrimonium; unde quæri solet, an attentio eodem jure matrimonium de facto contractum sine consensu parentum subsisteret; an verò nullum esset? In qua quæstione non consentiunt Interpretes; plerique enim existimant, esse nullum

8. Matrimonium sine consensu patris celebratum an valeat?

lum omnino, moti ex textu diserto in leg. 2. ff. de ritu nupt. & ex textu in cap. 3. qui matrimonia accusare, ibi: Secundum leges nullum fiat matrimonium. Ita Connatus lib. 8. comment. cap. 4. num. 6. Duarenus in rubric. ff. soluto matrim. tit. de nuptiis, cap. 2. vers. Sequens, Corrasius lib. 1. miscel. cap. 27. P. Gregor. lib. 9. syntag. cap. 3. numer. 10. Mendoza lib. 3. Concil. Illiber. cap. 32. Basilius lib. 2. de matrim. cap. 1. num. 21. Berneggerus ad Tacitum quest. 95. Acacius de privil. parent. privil. 6. cap. 6. & 7. Sed verior est contraria sententia existimantium, hoc matrimonium valuisse, fuisse tamen injustum, ut docent Brissonius de jure connub. pag. 71. latè Arniseus de jure connub. c. 3. sect. 10. per totam, Borellus tom. 3. decisionum, tit. 1. num. 265. Cujac. lib. 3. observ. cap. 5. Petrus Barb. in d. l. 1. 4. p. num. 32. ff. solut. matrim. Costanus lib. 1. qq. juris, cap. 12. & tract. de sponsal. tit. de ritu nupt. num. 101. Hothomanus illustrium juris q. 9. & de ritu nupt. cap. 3. Germonius lib. 1. animadvers. cap. 11. Pichard. in princip. Insti. de inoffic. à numero 25. Amaia lib. 1. obs. cap. 4. num. 7. Grotius de jure belli lib. 2. cap. 5. num. 10. Medrano de consensu connub. cap. 9. & ideo filii ex hujusmodi nuptiis injustis suscepti vocantur injusti in l. Paulus 11. ff. de statu hominum, & uxor ipsa injusta, de qua accipiendus est textus in l. si uxor 12. §. plane, ff. ad l. 7. de adult. Facit D. Augustin. relatus in cap. final. 28. q. 1. ibi: Quia conjugia semel inita inter eos ulterius solvi non possunt. Horum quedam sunt legitima, veluti cum uxor à parentibus traditur, à sponso datur, & à sacerdote benedicitur; notarunt Cujac. d. cap. 5. Pichardus supra num. 17. Revardus lib. 4. variar. cap. 16. Hothomanus de verbis juris, Verbo uxor, etsi aliter sentiat Brissonius lib. singul. de adult. cap. 6. pag. 117. & sequens: pro qua sententia facit textus in l. 1. §. si quis, ff. de liber. exhib. ubi aperte dicitur, jure patriæ potestatis matrimonia bene concordantia non turbari; cujus textus vim si quis velit effugere, contendet Ulpianum ibi, eo casu esse exaudiendum, quo pater ab initio semel nuptiis filii consentit, ut accepit Faber d. princip. 4. in initio. Manet diserta autoritas Pauli lib. 2. sentent. tit. 19. vers. Eorum, ubi dicitur, matrimonia absque jussu patris non rite contrahi, sed contracta non dissolvi, ex ea ratione, quia contemplatio publicæ utilitatis, id est matrimonii, privatorum commodis, id est patriæ potestati præferri debeat; quæ autoritas adeo est expressa pro hac sententia, ut ineptam interpretationem eludat, magis quam elidat Duarenus ubi supra, dum censet Paulum accipiendum esse, cum ab initio pater consentit, non tamen in eo perseveravit: quæ interpretatio merito displicuit Contio lib. 1. successiv. cap. 4. num. 5. nec rectius Basil. d. cap. 1. num. 22. qui multum interesse putavit, an matrimonii solutio ante copulam, an post copulam fiat, in quo tantum posteriori casu Paulum esse accipiendum monet, non animadvertens, Pauli rationem æquè omnia matrimonia comprehendere. Unde obiter agnoscitur nobilis differentia, quæ in hac re olim vertebatur inter sponsalia & nuptias, quòd illa solo dissensu patris dissolvi poterant, l. in potestate, ff. de spons. Faber d. princip. 4. ult. 3. nuptiæ verò non item, l. 5. Cod. de repudiis, Paulus lib. 5. sentent. tit. 6. §. penult. notavit Cujac. ad tit. Cod. de nuptiis. Nec hanc differentiam evertit textus in l. 1. §. ultim. ff. de liberis exhibendis, ubi

Ulpianus sententiam, de qua in §. præcedenti, ita explicat, ut locum habeat, si modò pater persuadeat, ne acerbe patriam potestatem exerceat; quibus verbis non obscure Ulpianus innuit, patris persuasionibus non acquiescentem jure patriæ potestatis posse matrimonium filie dissolvere: in qua difficultate omisâ solutione Accursii ibi, verbo Quod tamen, dicendum est, textum in §. ultimo continuatè legendum esse cum lege sequenti, quasi dicat Ulpianus, adhuc casu, quo pater patriam potestatem exercere pertinaciter contendat, & per interdictum de liberis exhibendis velit filiam abducere, non est audiendus; quia potest à genero exceptione doli mali submoveri, in tantum, ut si pater in potestate habeat filiam nuptam, & invita ab eo detineatur, genero dabitur in eum interdictum de uxore exhibenda, & ducenda l. 2. ff. de lib. exhib. l. 2. C. eod. tit. l. si invita, C. de nupt. observat Cujac. in not. ad Paulum. d. lib. 5. tit. 6. §. penult. Donellus ad tit. Cod. de lib. exhib. n. 5. & 6.

Facit etiam pro hac secunda sententia; nam in his, quæ publici juris sunt, patria potestas non consideratur, leg. nam quod, ff. ad Trebel. l. filius, ff. de his qui sunt sui: sed nuptiæ sunt juris publici, leg. 1. ff. soluto matrim. præcipuè si contrahantur per coemptionem, quia coemptio est contractus, in quo non attenditur patria potestas: ergo in nuptiis quod ad vim, momentum, & substantiam earum attinet, patria potestas non consideratur. Deinde nam diffinitiones nuptiarum adductæ in l. 1. ff. de ritu nupt. §. 1. Insti. de nuptiis, consensus paterni non meminerunt: ergo quia non est de substantia, aliàs sub diffinitione comprehenderetur, leg. 1. §. dolum, ff. de dolo. Rursus, nam nuptias, sive matrimonium ex consensu contrahentium pendere, leges voluerunt, leg. ultim. Cod. de spons. leg. nec filium, leg. nec ab initio, Cod. de nuptiis, leg. 2. Cod. de inut. stipul. Sed quis est adeo rerum imperitus, qui liberum arbitrium habere affirmet; qui non obsequitur imperio patris? leg. velle, ff. de reg. jur. Deinde si leges noluerunt ultimam dispositionem ab alterius arbitrio pendere, leg. illa 32. ff. de hered. insti. quancò magis status hominis ex consensu patris non debet pendere. Tandem si patris voluntatem in his actibus ut substantialem exigamus, magnum impedimentum nuptiis sequeretur; siquidem pater, ut senex, vetulam, deformem, sed divitiis plenam filio in uxorem eligeret; filius verò non ita avarus, pulchram, etsi pauperem, adamabit; unde patris voluntas maximum nuptiarum impedimentum erit; quod credi non potest, legislatores voluisse, præsertim cum variis præmiis & pœnis ingenuos homines ad nuptias provocarent, ut quantum fieri posset, liberis hominibus repletur civitas. Nec contrariæ sententiæ favet textus in dict. leg. 2. ff. de ritu nupt. ubi videtur probari, non solum injustas esse nuptias, sed etiam invalidas, quæ inconsulto patre contrahuntur; nam responderi solet, Consultum non negare, valere tale matrimonium; sed tantum probare, non consistere juxta juris civilis ritus & solennitates. Ita Pichardus ubi supra, num. 31. Costanus d. tit. de ritu nupt. num. 109. Hothomanus d. cap. 9. quæ interpretatio licet improbetur à Basilio d. cap. 1. num. 2. ex eo quòd Consultus facit comparationem inter

9.
Probat
hac secun
da senten
tia.

consen-

consensum contrahentium, & parentum, adhuc esse defendenda; cum comparatio in eò vera esse possit, ut matrimonia sine contrahentium consensu omnino non consistant, matrimonia verò sine consensu patris celebrata etiam non subsistant, id est iure, & ritè non contrahantur, non etiam ut invalida celebrentur: quæ interpretatio facilè suadetur, si textus ille conferatur cum prædicto Pauli loco dicti lib. 2. sentent. tit. 19. quo etiam in sensu accipiendus est textus in d. cap. 3. qui matrimonium accusare.

10.
An idem procedat de iure Canonico.

Quæ hucusque adduximus, procedunt iure civili attento, nunc examinandum est, an idem dicendum sit inspecto iure canonico, tam veteri, quam novo? Et etiam iure canonico inspecto, sicut & secundum jus civile, matrimonium à filiifamilias celebratum sine consensu parentum, nullum esse docuerunt Duarenus ad titulum solut. matrim. Corralius lib. 1. miscel. cap. 27. Connanus lib. 4. comment. cap. 4. Forcatulus in cupid. jurisperit. Cuiusq. observ. cap. 5. Sed constans, & verissima sententia est existimantium, attento iure Pontificio, non solum novo, verum & antiquo, matrimonia solo contrahentium consensu celebrata valere, nec unquam parentum consensum fuisse necessarium ad eorum substantiam, & valorem, ut docent communiter Doctores Theologi in 4. distinct. 28. Covarr. 2. p. de matriss. cap. 3. §. 8. à num. 1. Matienzo in l. 2. glos. 2. tit. 1. lib. 5. recopil. plures congesti à Cenedo collect. 58. ad decret. num. 7. Gutierrez lib. 1. canonico. cap. 10. & de matrim. cap. 79. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 19. & 20. Sanchez eod. tract. lib. 4. disp. 22. à num. 2. Rebellus de oblig. iustit. 2. p. lib. 2. §. 14. Germonius lib. 2. annuad. cap. 11. Paschalis de viribus patria potest. 2. part. cap. 5. à num. 19. P. Greg. lib. 3. part. tit. 21. cap. 3. & in cap. 1. de spons. numero 76. Azor. 1. part. instr. lib. 5. c. p. 20. Doctor Randol. in cap. aliter, cap. 5. §. 30. §. 5. Quæ sententia primò probatur ex cap. suscipiat, 27. quest. 2. cap. tua 25. hoc titul. cap. penult. de raptor. quæ iura adeò expressa sunt pro hac sententia, ut frustra ineptas & calumniosas interpretationes eis assignent Duarenus ad tit. soluto matrim. ut. de nuptiis, cap. 2. Cuiusq. lib. 11. Digestor. Juliani, in l. sponsalia 11. ff. de spons. Secundò facit expressè pro eadem sententia textus in cap. super eo 5. de condit. apposit. ubi tacite supponitur, filiumfamilias sine consensu patris nuptias contrahere posse, dum quæritur, an si filius matrimonium contrahat ita, si pater consentiat, ante consensum filius cogi possit ad nuptias celebrandas? Cui sanè quæstioni locus esse non posset, si inconsulto patre nuptiæ essent nullæ, ut rectè expendit Concilius d. lib. 5. cap. 4. num. 8. Faciunt textus in cap. cum apud, cap. cum locum, de spons. ubi dum de consensu ad nuptias necessario agitur, nulla consensus paterni mentio fit. Deinde, nam matrimonium est spirituale; siquidem est sacramentum, cap. debitum, de bigam. Igitur in eo non attenditur patria potestas, ex cap. fin. de iudicis in 6. rursus, nam filius invito patre religionem proficitur, l. Deo nobis, C. de Episcop. & cler. igitur & ritè matrimonium contrahit; siquidem valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, cap. inter, de translat. Episcop. Tandem id probatur ex Concil. Trident. D.D. Gonzal, in Decretal. Tom. IV.

sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. Mogunt. in decret. fidei, cap. 36. & 37.

Sed huic sententiæ obstat textus in cap. aliter, 11. 30. q. 5. ubi Evaristus, qui Ecclesiam rexit ex anno 112. usque ad annum 121. ut referunt Baronius, & Coriolanus in eodem anno, Severinus Binius in notis ad vitam Evaristi, pag. 106. docet aliter non esse legitimum matrimonium, quam si sponsa à parentibus petatur. Igitur, quia etiam iure canonico attento desideratur consensus parentum, ut matrimonium à filiifamilias celebratum legitimum sit. Quæ autoritate mox Mendoza lib. 1. Concil. Uliver. cap. 32. Basilius d. lib. 2. de matrim. cap. 1. item, 9. Darts in 30. quest. 1. existimantur iuxta veteres Ecclesiæ canones matrimonium à filiifamilias celebratum sine consensu parentum, nullum fuisse. Quæ sententiâ omissa verius dicendum est cum Bellarmino d. lib. 1. de matrim. cap. 20. Severino Binio in notis ad epist. 1. Evaristi, Amaya d. cap. 4. numero 4. Pontificem in eo textu varias condiciones, solennitatesque præscribere, ut legitime eo tempore contraheretur matrimonium, inter quas recenseret parentum consensum, non quia omnes illæ condiciones observari deberent, ut valide matrimonium contraheretur; sed ut in foro externo pro legitimo haberetur. Unde si absque consensu parentum filii matrimonium contraherent, validum erat, sed illegitimum, utpote contra legem illam Ecclesiasticam celebratum, ut latè docuerunt Claudius Espenc. de clandest. matrim. cap. 1. cum sequent. Grotius de iure belli lib. 2. cap. 5. numero 11. & in floribus ad 1. nuptie, C. d. nuptiis. Nec ab hac interpretatione discedere debuit Basil. d. cap. 1. numero 6. & 7. motus autoritate Concilii Colonienis celebrati anno 1536. ubi p. 7. cap. 43. ita ajunt PP. Optandum, ut canon Evaristi renovetur, tollanturque illa clandestina matrimonia, quæ in civitatibus parentibus & propinquis amoris potius, quam Dei causa contrahuntur, interna verò dum Ecclesiæ de hoc prospicit, si non irrita, prohibita saltem sint. Ex quibus verbis deducit Basil. Evaristum non tantum prohibuisse, verum & irritasse matrimonia à filiifamilias contracta. Sed respondendum est, ex illis verbis tantum deduci Evaristum tantum prohibuisse huiusmodi matrimonia; quam prohibitionem optant PP. Concilii Colon. suscitari. Nec ullius momenti est quod expendit Basilius dict. numero 6. matrimonia clandestina in Ecclesia post Evaristum cœpisse prohiberi: Ergo dum optant Patres renovari canonem Evaristi, sine dubio is non solum vetabat, verum & irritabat similia matrimonia. Nam sciendum est ante Trident. matrimonia clandestina variè appellari & accipi; primo quando clam omnino sine testibus contrahebantur. Secundò quando sine denunciationibus præscriptis in cap. 3. de clandest. despons. Tertio quando sine iudicio & consensu parentum, & aliis solennitatibus, de quibus in d. cap. aliter, docent Alfonso noster in l. 1. tit. 3. part. 4. Henriquez lib. 11. summa, cap. 5. num. 5. Sanchez lib. 3. disp. 1. numero 2. licet numero 3. cum pluribus existimet, matrimonium sine consensu parentum potius appellandum minus solenne quam clandestinum: sed verendum est, ne fallatur; nam etiam propriè dicitur clam fieri quod fit sine solennitate requisita: docent Bartolus in l. ff. de riu nupt. G. Mafcard.

Malcord. *de probat. conclus.* 297. num. 3. Cùm igitur in d. cap. alter, inter alias solemnitates consensus parentum exigatur, non immeritò aliter contractum matrimonium clandestinum appellabitur, atque idè inter clandestina matrimonia illud recenset Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 1. quibus suppositis respondendum est, leges Ecclesiasticas post Evaristum editas, non de omnibus conjugii clandestinis egisse, sed tantùm de his quæ sine testibus, aut denunciationibus contrahuntur, ut constat ex cap. nullus. cap. nullum 10. q. 5. *integrò tit. de clandest. despons.* non verò de clandest. matrimonii, quæ invitis parentibus contrahuntur; cujus generis matrimonia primus qui in Ecclesia prohibuit, fuit Evaristus, cujus prohibitionem optabant Patres Concilii Coloniensis renovari.

12. Nec etiam suprâ traditæ sententiæ obstant textus in cap. nostrates, cap. qualis, cap. sponsus, 30. q. 5. cap. non omnis 12. vers. paterno: cap. honorantur 13. cap. ult. 32. q. 2. cap. 1. 32. q. 3. In quibus omnibus desideratur consensus parentum, ut filii legitimæ nuptias contrahere valeant. Nam respondendum est, jura hæc de sceminis tantum loqui, & dum consensus parentum desiderant, satis indicant id ex honestate potiùs, quam de necessitate exigi; virginalis enim pudor facit, ut sceminis non liceat maritos eligere sine consensu, & judicio parentum, d. cap. honorantur. Unde colligitur, jus canonicum cum jure civili in eo consentire, quod matrimonia hujusmodi valida judicet; in eo verò dissentire, quod jure civili similes nuptiæ injustæ sunt, jure verò Pon-

tificis justæ, & legitimæ. Differentiæ ratio ex eo provenit, nam civilis ratio jure civili attentò induxit consensum, jure verò canonico honestas tantùm; quare constat consensum parentum jure civili ex vi præcepti desiderari, jure verò canonico tantùm ex consilio: unde nascitur, filium teneri sub culpa lethali hoc parentum consilium exigere, ut docent plures, quos refert & sequitur Sanchez lib. 4. *de matrim. disp.* 23. num. 10. Cevallos *commun.* q. 604. num. 33. an verò sub eadem pena teneatur judicium patris expectare, disputant Sanchez *ibi*, num. 9. Paschalis *de viribus patriæ potest.* 2. p. cap. 5. num. 25. Ad hanc partem de consensu parentum in nuptiis filiorum, spectant textus, qui juxta suprâ tradita exponendi sunt, in l. 12. §. 3. *de captivis*, l. 5. C. *de repudiis*, l. 20. C. *de inoffic. testamento*, l. 11. §. licet, l. 26. ff. *de adulteriis*, l. 30. C. *cod. l. si ita* 45. §. final. ff. *de legat.* 2. l. *liberorum* 11. §. fin. l. quid ergo 13. ff. *de his qui notant infam.* l. cum hic status 32. §. si socer. ff. *de donat. inter*, l. 1. §. final. ff. *de divort.* l. filius 28. §. 1. ff. *de liberis & postb.* l. 4. ff. *soluto matrim.* l. Paulus 11. ff. *de statu hom.* l. si is qui 11. ff. *de adopt. l. avus* 79. §. 1. ff. *de jure dot.* l. hæc conditio 10. l. hæres 79. §. fin. ff. *de condit. & demonstr.* l. si uxor 13. §. si quis 6. ff. *ad l. jul. de adult.* l. unica, §. 1. l. *de raptu virginum*, l. 20. C. *de inoffic. testam.* l. quemadmodum, ff. *de jure dot.* l. cum veterum 15. C. *de donat. ante nupt.* l. 5. §. 1. ff. *de bonis damnator.* l. Divus, ff. *de castrensi pecul.* l. patrem 16. C. *de nuptiis*, Nov. vel Justin. *de nuptiis*, §. est quoque.

CAPUT II.

(a) Nicolaus Papa.

UBI non est consensus. *Et infra*: Districtiùs inhihemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non provenerit, conjungantur: nisi fortè aliquâ urgentissimâ necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

NOTÆ.

1. (a) [Nicolaus.] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 4. & apud Gratianum in cap. 1. 30. *quæst.* 2. ubi extant verba, quæ in præsentibus desunt, ut jam notavit Ant. Augustin. in notis ad 1. collectionem, hic. S. Nicolaus I. Romanus Pontifex electus fuit anno 858. die 24. Aprilis: præsentibus, & jubente Ludovico est consecratus; sedit annos 9. menses 7. dies 19. cujus præclaras animi dotes expressas legimus hoc epigraphio ejus sepulchro insculpto.
- Condatur hoc anstro sacra substantia carnis
Præsulis egregii Nicolai, dogmate sancto
Qui falsis cunctis, mundumque replevit, &
Urbem.*
- Intactis nupit membris, castoque pudore:
Quæ docuit verbis, actumque peregit opime.
Sidera plenus mansit, doctusque sophiâ
Colorum, claris quæ servat regna triumphis,
Ut regnet solius procerum per sæcula natus.*

Plura de eo Luitprandus, Papius, Masonius, & Platina in *ejus vita*: Baronius & Corjolanus d. anno 858.

(b) [Pacis.] Consonant caput accessit 6. de despons. impub. in 1. collect. Carnotensis episc. 99. Ante annos pubertatis, ratione conservanda, vel dilataranda pacis. Probat Cujac. ad hunc tit. Duarenus ad tit. *soluto matrim.* sub titulo de nuptiis, §. 3. Befoldus tom. 1. *polit. discurs.* de viribus societ. domest. cap. 2. num. 4. Arniseus *de jure canon.* cap. 2. *sect.* 2. num. 1. & omnes contractus causâ pacis assequenda, vel conservanda celebratos rescindi non posse ullo prætextu, & effectu solemnitatis, aut remedii restitutorii, docuerunt Bartolus in l. *de fideicommissis* 11. C. *de transact.* Aymon Craveta *consil.* 264. num. 6. Mantica *de tacitis coniect.* tom. 2. lib. 27. titul. 3. num. 9. Grotius *de jure belli* lib. 3. cap. 23. num. 3. Befoldus tom. 3. *polit. disert.* de pace, cap. 5. numero 1. Auctor responsi al manifesto de Francia, §. 11. num. 56.